Socialutskottets betänkande

1978/79:32

med anledning av motion om viss ändring i barnavårdslagen

Motionen

I motionen 1978/79:1269 av Ella Johansson (c) och Svea Wiklund (c) hemställs att riksdagen hos regeringen enligt vad som föreslås i motionen anhåller om förslag till tillägg till 36 § barnavårdslagen för att ytterligare stärka barns rättsliga ställning.

Motionärerna anför att ett inte obetydligt antal barn varje år måste omhändertas för samhällsvård på grund av misshandel eller vanvård i hemmet. Om föräldrarna överklagar sociala centralnämndens beslut, kan det få till följd att barnet flyttas fram och tillbaka mellan föräldrahem och fosterhem. Motionärerna vill därför ha ett tillägg till barnavårdslagen av innebörd att sociala centralnämndens ursprungliga beslut om omhändertagande för samhällsvård skall kvarstå till dess saken är slutligt avgjord i högre instans.

Lagbestämmelser m. m.

Omhändertagande för samhällsvård enligt 29 § barnavårdslagen (1960:97) kan ske bl. a. i fall när ett barn utsätts för skadlig behandling i hemmet under förutsättning att det är otillräckligt att vidta förebyggande åtgärder. Beslut om omhändertagande för samhällsvård fattas av barnavårdsnämnden eller sociala centralnämnden (i vissa fall social distriktsnämnd). Omhändertagande för samhällsvård kan ske oberoende av om föräldrarna samtycker eller ej. Om erforderligt samtycke från alla berörda inte kan erhållas måste dock nämndens beslut fastställas av länsrätten.

Ett beslut om omhändertagande för samhällsvård går i princip inte i verkställighet förrän det vunnit laga kraft, dvs. när det inte längre kan överklagas i vanlig ordning. Nämnden kan dock enligt 22 § andra stycket barnavårdslagen förordna att beslutet skall gå i verkställighet utan hinder av att det inte vunnit laga kraft. Ett sådant förordnande kommer i fråga när ett omedelbart omhändertagande av barnet krävs eller när beslutet om omhändertagande för samhällsvård föregåtts av att barnet varit omhändertaget för utredning. När ett sådant ärende kommer in till länsrätten för fastställelse åvilar det enligt 75 § tredje stycket barnavårdslagen länsrätten att utan dröjsmål pröva om beslutet skall få verkställas innan målet är slutligt avgjort.

Den fortsatta handläggningen i länsrätt, kammarrätt och eventuellt regeringsrätt regleras även av förvaltningsprocesslagen (1971:291). Enligt 28 §

denna lag kan domstol, som har att pröva besvär, förordna att det överklagade beslutet, om det annars skulle få verkställas omedelbart, tills vidare inte skall gälla och även i övrigt förordna angående saken.

Enligt det förslag om vård utan samtycke inom socialtjänst och sjukvård, vilket nyligen remitterats till lagrådet, kommer en liknande reglering att gälla enligt den nya lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Det blir enligt förslaget länsrätten som fattar beslut om vård med stöd av lagen, varvid länsrätten kan förordna om omedelbar verkställighet av beslutet. Frågan om verkställighet av ett ännu inte lagakraftvunnet beslut skall alltså prövas särskilt även i framtiden.

36 § barnavårdslagen gäller val av vårdform för omhändertagna barn och ungdomar. Lagrummet berör inte förutsättningarna för giltighet av beslut eller för verkställighet.

Utskottet

I motionen föreslås ändringar i barnavårdslagen i syfte att motverka att barn, som omhändertagits för samhällsvård, flyttas fram och tillbaka mellan föräldrahem och fosterhem under processens gång.

När en social centralnämnd får kännedom om att ett barn far illa i den miljö där det vistas, skall nämnden i första hand försöka hjälpa barnet och dess familj genom olika förebyggande åtgärder, t. ex. ekonomiskt stöd, bättre bostad, hemhjälp och olika former av terapi eller behandling. Sådana åtgärder leder emellertid inte alltid till tillräckliga resultat. Det kan då bli nödvändigt att omhänderta barnet för samhällsvård för att skydda det mot övergrepp eller vanvård. Om sociala centralnämnden tar detta allvarliga steg, vilket kan innebära att barnet för avsevärd tid skils från sin vårdare, måste man emellertid kräva att åtgärder ingår som ett led i en långsiktig behandlingsplan för barnet och dess familj. Därav följer också att åtgärden inte utan bärande skäl bör upphävas annat än då behandlingsplanen motiverar detta. Som motionärerna framhåller måste man givetvis söka undvika att barnet kommer att flyttas fram och tillbaka mellan hem och fosterhem. Det bör t. ex. inte komma i fråga att man på försök flyttar barnet från ett fosterhem tillbaka till föräldrahemmet utan att ha förvissat sig om att förhållandena i föräldrahemmet förändrats på ett sådant sätt att man inte riskerar att barnet inom kort kan behöva omhändertagas på nytt.

Med en lyhörd tillämpning som sätter barnets bästa i främsta rummet bör man emellertid kunna undvika sådana olämpliga flyttningar av barn även inom ramen för nuvarande lagstiftning. Detta gäller såväl ärenden om omhändertagande för samhällsvård som ärenden om samhällsvårdens upphörande. Om sådana ärenden handläggs så att barnet utsätts för upprepade hemtagningar eller omflyttningar måste detta enligt utskottets mening bero mindre på någon egentlig brist i lagstiftningen än på en felaktig tolkning av barnavårdslagens intentioner. Utskottet anser därför inte att ett

tillägg till barnavårdslagen av det innehåll som motionärerna föreslår skulle förbättra barnens ställning i ärenden om samhällsvård. Viktigare är de utbildningsinsatser m. m. som kommer att bli nödvändiga i samband med införandet av en ny sociallagstiftning. En sådan grundläggande information bör samtidigt kunna bidra till att öka förståelsen för här aktuella problem och påverka attityderna hos olika beslutsfattare i en riktning som leder till mindre skada för barnen. Utskottet får anledning att återkomma härtill i samband med behandlingen av det väntade förslaget om ny sociallagstiftning.

Rent principiellt anser utskottet det inte heller möjligt eller lämpligt att avskaffa den nuvarande möjligheten för en besvärsinstans att avbryta verkställigheten av ett överklagat beslut om omhändertagande. Detta bör givetvis inte föranleda att barn flyttas fram och tillbaka under en process. Det åvilar nämligen sociala centralnämnden att i sin tur genast överklaga ett beslut som nämnden anser vara till skada för barnet och därvid även yrka inhibition (anstånd med verkställigheten tills vidare). En god processföring från sociala centralnämndens sida är emellertid en förutsättning för att barnet inte skall löpa risk att komma till skada i en sådan situation. Utskottet vill därför framhålla vikten av att nämnderna sätter sig in i och förbereder processer om samhällsvård, så att man när så erfordras är beredd att genast vidta de formella åtgärder som kan behövas för att tillgodose barnets intressen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1978/79:1269.

Stockholm den 3 april 1979

På socialutskottets vägnar
KERSTI SWARTZ

Närvarande: Kersti Swartz (fp), Evert Svensson (s), Karin Andersson (c), Anna-Greta Skantz (s), John Johnsson (s), Bengt Bengtsson (c), Karl Leuchovius (m), Kjell Nilsson (s), Britt Wigenfeldt (c), Sven-Gösta Signell (s), Per Gahrton (fp), Stig Alftin (s), Rune Gustavsson (c)* och Ingegerd Troedsson (m)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

GOTAB 61701 Stockholm 1979